

MONTSERRAT OBIOLS I BOU

El monestir de Santa Maria de Valldaura, un espai de dones

El monestir cistercenc de Santa Maria de Valldaura fou fundat el 8 de setembre de 1241, quatre anys després que el papa Gregori IX donés llicència a l'orde del Císter, perquè traslladés les monges de la comunitat cistercenca de Santa Maria de la Bovera (Lleida) al nou monestir de Vallsanta, i que una part de les mateixes es traslladessin al també nou monestir de Santa Maria de Valldaura, a la parròquia d'Olvan, al Berguedà. Una comunitat de dones ja existia tanmateix, segons diferents fonts, des de l'any 1006, lligada sembla ser al monestir benedictí de Sant Pere de la Portella fundat el 1003. Segurament era un petit ermitori de devotes.

L'espai i els edificis que constituïen el monestir es poden veure en part encara avui. Consta d'una petita i senzilla església romànica i una masia reformada al costat, de la de Valldaura. Estan situats al mig d'una petita vall boscosa, aïllada, a mig camí entre el poble d'Olvan i el de La Quart. S'hi arriba per un camí tortuós d'uns nou quilòmetres, des d'Olvan. L'ermita-església té un petit espai davant, la masia és al costat i molt a prop hi ha una font, conformant els espais mínims que en principi demanava el Císter per poder fundar un monestir. Un espai molt semblant —en lloc, situació i elements— al de l'ermita-església de Santa Margarita, al bosc de Collserola, de la parròquia de Santa Creu d'Olorde, que fou l'espai inicial del monestir cistercenc femení de Santa Maria de Valldonzella de Barcelona, fundat el 1237. En aquest cas també, l'ermita de Santa Margarita existia ja a l'any 1147 i potser molt abans i tot com a lloc eremític de dones.

La coincidència en el temps del meu coneixement d'ambdues ermites i llur història —jo aleshores ja havia transcrit la documentació del monestir de Santa Maria de Valldaura per elaborar-ne la tesi— i, a la vegada el fet que un dia a la setmana anava a caminar per Collserola i passava per davant de l'ermita de Santa Margarita, em provocava sempre les mateixes sensacions i preguntes: què hi feien allí, al mig del bosc, un grup petit de dones, vivint en comunitat, d'una manera molt senzilla, ordenada i tranquil·la? Ho comentava i en parlàvem llargament amb les meves companyes de caminada, i també amb les investigadores del Projecte Duoda, i això ens donava peu a comentaris i discussions i, sense voler, jo els acabava parlant de beguines, ermites, càtares i altres formes de vida de dones en grup, que eren una resposta espiritual i en molts dels casos també expressió del seu compromís social. I em provocava sobretot interrogants que m'ajudaven o intentaven aclarir-me en el solitari camí de la tesi. Era evident la relació que hi podia establir: les dones i les seves accions i desitjos, l'espiritualitat en els segles medievals, la recerca d'un espai propi, canviant segons els moments, adaptable a les circumstàncies. I també em va fer replantejar la meva tesi: què volia dir jo realment sobre el monestir de Santa Maria de Valldaura i les seves dones?

Quan aquest estiu pensava en aquest text per a la revista *DUODA*, un matí aquí dalt, a la muntanya de Sant Pere Màrtir, contemplant Collserola, veia i podia endevinar la petita vall on està l'ermita de Santa Margarita, i tornava a preguntar-me què hi feien elles, què buscaven aquelles dones valentes, anònimes; i sense voler pensava com cadascun de nosaltres tenim, busquem,ensem o agafem un compromís, un espai propi, una manera de fer, de defensar i de viure lliure el nostre pas per la vida. Serà això l'aspecte que més m'ha aportat la tesi? El descobriment d'aquest grup de dones, barrejades en edats, classes i compromisos, buscant, estant i defensant un espai propi, treballant, cantant, gaudint i respectant-se, seguint un model de vida durant uns tres-cents quaranta dos anys.

La tesi la vaig iniciar a partir d'una documentació de l'Archivo Histórico Nacional de Madrid. Eren 160 pergamins corresponents a carpetes del Monestir cistercenc de Santa Maria de Valldaura, més uns altres 50 perga-

mins trobats en arxius parroquials, l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i altres fons complementaris. Els documents en general eren de caire jurídic i de gestió del patrimoni. En un principi em van semblar avorrits, però estudiats i rellegits expressaven una situació, una història, que em creava curiositat per recercar altres vies de la història: les dones, el seu compromís de vida espiritual, la fugida, la necessitat de buscar un espai i fer vida comunitària... què passava, per què ho feien? És així, amb aquesta relectura, com les vaig anar descobrint, trobant, contrastant; i foren elles les que em van anar conduint a esbrinar què volien fer o demostrar en l'elecció d'aquest estil de vida. Què feien un grup entre 12 i 20 dones, joves i més grans, a vegades de la mateixa família, allí, en aquell paratge boscos i aïllat, tranquil i bonic? La bibliografia, resseguint els segles IX al XIII especialment i també els segles XIV i XV, i la veu directa escrita d'algunes de les dones, van ser essencials per situar i entendre la quantitat de moviments espirituals nascuts, de recerca de noves formes de vida amb austeritat i compromís social, de canvi; em van enriquir i em van fer obrir el camí definitiu cap a la tesis. També em va portar cap altres camins el fet de voler entendre el seu final, trist i solitari l'any 1472 quan es tanca el monestir; i tot el llarg període anterior, de conflictes i pressions externes, que comportaren un primer trasllat a la ciutat de Berga, l'escissió de la comunitat, i una nova ubicació de la comunitat original a la vila de Manresa, on s'extingí finalment. La meua pregunta era ara: per què una comunitat de dones de l'orde del Cister, d'orígens eremítics, havia de marxar a una zona poblada, a una ciutat, renunciant als seus ideals? El llarg procés del trasllat, separació i finalment divisió del monestir no tindria sentit si no parléssim de la clausura, aquest és el segon aspecte que voldria tractar.

Un fet cabdal s'havia produït l'any 1298 amb la publicació de la "Decretal *Periculoso*" del papa Bonifaci VIII amb el títol "Les monges tàcitament o expressament professes, no poden sortir de la clausura del monestir ni altres entrar-hi si no hi intervé per causa legítima i llicència del superior". La imposició de la clausura en els monestirs femenins, havia anat prenent força i eren molts els debats i els intents de regular l'entrada i sortida de les dones en els monestirs femenins. El Císter mateix, ja als inicis del segle XIII, havia iniciat un procés de tancament vers les dones de l'orde, establint-ne

una normativa estricta a través dels seus Capítols Generals anuals. El que canviava ara, amb la decretal, era que es tractava de fet del primer manament papal universal respecte la clausura als monestirs femenins..

Un principi i un final prou pedagògic. És a partir d'aquestes dues grans experiències i realitats que visqué la comunitat de dones, amb les quals plantejo aquesta reflexió.

L'inici eremític, l'entorn espiritual i el Císter

“el tercer dia vaig arribar a la ciutat anomenada Selèucia d'Isàuria. Arribada allà vaig anar a trobar el bisbe, un veritable sant, antic monjo, i vaig veure també allà, en aquella ciutat, una església molt bella. I com que des d'allà fins a Santa Tecla, indret que era més enllà de la ciutat, en un petit altiplà, hi havia unes mil cinc-cents passes, vaig preferir d'arribar-m'hi per fer-hi l'etapa que havia de fer. Allà prop del santuari, no hi ha altra cosa que innumbrables ermites d'homes i dones. Vaig trobar allà una dona molt amiga meva, de la vida de la qual tothom, a Orient, donava testimoniatge, una santa diaconessa de nom Martana, que jo havia conegut a Jerusalem quan ella hi pujà per pregar; ella dirigia monestirs d'apotactites i verges”.

Així ho observava i escrivia Egèria en el seu manuscrit “Pelegrinatge a Terra Santa” escrit entre els anys 381 a 384. La vida eremítica és un, entre d'altres models, per interpretar i reflexionar sobre un possible origen de l'entorn espiritual medieval. Maria José Arana comenta que cap a l'any 1000 començaren a crear-se en terres franceses fundacions inspirades en la trajectòria eremítica de Maria Magdalena, i en aquest sentit, són coneguts amb el nom de la *Magdalena* molts monestirs autònoms i senzills fundats sota un esperit penitent, i les dones que hi vivien eren reconegudes amb el nom de *damas blanques o de la penitència, Madelonnettes*, etc.¹

La relació entre la vida eremítica i les petites comunitats o cenobis monàs-

tics, com el mateix Císter, a partir de començament del segle XII, em sembla un tema suggeridor, important i viu. Com també la recuperació vers el segle X, o fins i tot abans, del model de vida eremítica que porta a dones i homes a marxar de les ciutats i poblacions, de fugir cap als boscos i les muntanyes agrestes. Era un model de vida a la recerca d'una vida més ascètica, en comú, en zones aïllades, formant les *lauras*. En aquesta època medieval, els deserts són ara els boscos i muntanyes. I sota aquest model es crearen moltes petites agrupacions de dones, i d'homes i dones. Les trobem singularment al centre, l'est i sud de França, i uns anys més tard també a Catalunya i nord d'Espanya. La vida eremítica és per sobre de tot un espai molt lliure d'espiritualitat i de vida.

Probablement la unió del model de vida eremita amb el model de vida monàstica, la continuació i relació que es va donar entre l'un i l'altre en petites comunitats o cenobis als segles XI i XII, és obra, essencialment, de líders com Robert d'Arbrissel, Robert de Molesmes o Norbert de Xanten, que donen resposta al creixent nombre de dones i homes que els seguien en la seva aposta eremítica o aporten una solució a grups ja existents, que busquen noves vies per cobrir les seves necessitats bàsiques davant la difícil convivència entre grups.

El procés seguit per Robert de Molesmes (1028-1111) fill d'una família noble de la zona que als 15 anys havia ingressat al monestir benedictí de Montier-la Celle, és prou expressiu i interessant per entendre i situar els orígens del Císter. El 1069, quan tenia 43 anys, fou elegit abat del monestir de Saint Michel de Tonerre i dos anys després, desencisat, voluntàriament s'anà a viure al bosc de Collant, on sembla que un grup d'eremites li demanà que els guiés. Poc després transforma la *laura* de Collant en un monestir, traslladant-se a un alou cedit per uns parents per fundar-hi l'any 1075 el monestir de Molesmes. Però Robert, a l'edat de 70 anys, renuncià de nou al model monàstic benedictí i marxà als boscos de la Borgonya, a Citeaux, amb un petit grup de 20 monjos per recuperar la vida eremítica, més ascètica i senzilla. Fou així que fundà l'orde de Citeaux, una reforma oficialment reconeguda el 1101 amb el nom *Novum Monasterium*, i desenvolupada amb monestirs petits i de

vida ascètica. Robert fou un líder místic carismàtic, fou seguit sempre per un gran nombre d'eremites, homes i dones, com ho fou també Robert d'Arbrissel, predicador i eremita, fundador del monestir doble de Fontevraud. Què passava?

Bernardette Barrière, en el seu estudi sobre el fenomen i situació dels eremites i el seu creixement al Llenguadoc, assenyala que el problema principal era com poder resistir allí, a les muntanyes, cobrir les necessitats bàsiques i conuiu pacíficament amb grups cada vegada més nombrosos. És per aquest motiu que s'hagueren de cercar possibles sortides: baixar a les valls amples i crear comunitats més grans i estables. I en molts dels casos la sortida fou la integració en els ordes monàstics emergents, entre d'altres el mateix orde del Císter. És el que Barrière anomena “la lenta però irreversible integració cistercenca”.²

La lenta integració cistercenca es fa a través de la demanda d'afiliació a l'orde. Afiliació que sovint tarda anys en ser reconeguda com una nova fundació, si bé s'estableix un vincle d'acollida. La filiació suposa, una vegada acceptada, enviar una abadessa i dues monges d'un altre monestir cistercenc, prou preparades per fer la tasca de crear i conduir la nova comunitat. La filiació implica a més, pactar les condicions de l'espai i lloc destinats al monestir i tenir cobertes les necessitats bàsiques diàries de la comunitat, és a dir, espai edificat i rendes. L'ideal eremític estava certament canviant.

La incorporació i reconeixement de les dones del Císter, la va fer Esteve Harding el 1114, quan cinc anys després de ser elegit abat fundà el primer priorat femení de monges “Jully-les Nonnaines”, destinat a les dones de l'entorn del monestir de Citeaux. El 1120, el mateix Harding fundà la primera abadia per a dones, el monestir de Tart, situat a 12 quilòmetres de Citeaux. Tart fou considerada la casa mare d'altres filiacions i afiliacions i així consta que l'any 1190 tenia divuit filials al Llenguadoc. Com a casa mare celebrava Capítols Generals anuals. El monestir de Vallbona de les Monges fou filial del de Tulebras (Navarra, fundat el 1145), i fou al ser torn casa mare dels monestirs de Bovera, Bonrepós, Sant Hilari, Vallverd, Pedregal, Valldonzella, Vallsanta i Valldaura.

A Catalunya molts monestirs cistercencs de monges d'aquests segles tenen un origen eremita. Es constata l'origen eremític de Vallbona de les Monges i Pedregal a partir de la primera meitat segle XII, i el de la Bovera i Bonrepós a la segona meitat d'aquesta centúria. Vallverd apareix com una comunitat de devotes a mitjan del segle XII, com ho era Valldonzella al final del segle XII. Totes les dades indiquen que a Valldaura hi havia ja l'any 1006 una comunitat de dones. Aquestes petites comunitats d'eremites, devotes i beates passaren, en certa manera conduïdes, a l'orde del Císter entre finals del segle XII i primera meitat del XIII: Vallverd, l'any 1172; Vallbona i Pedregal, el 1176; la Bovera, el 1195; Bonrepós, el 1210, Valldonzella, el 1237; Vallsanta, el 1240 i Valldaura, el 1241.

La situació deuria ser tan incontrolable, que malgrat els fets, l'any 1198 una butlla del papa Innocenci III (1198-1216) prohibí l'entrada de dones a l'orde. Però aquesta mesura no tingué efecte, i foren diversos capítols generals del Císter els que a la dècada del 1220 votaren diverses resolucions prohibint qualsevol nova incorporació de comunitats de dones a l'orde, precisant que si n'hi havia d'haver alguna fos per manament papal, i que en qualsevol cas aquesta incorporació no es fes efectiva si el convent no estava suficientment dotat i les monges no observaven la clausura —insistint també en el fet que no demanessin almoïna. És així que per la fundació del monestir de Santa Maria de Valldaura, el 1241, fou necessari un permís del papa Gregori IX (1227-1241), com segurament ho fou també per fundar Valldonzella i Vallsanta. Tanmateix, al Capítol General del 1251 es feia constar que s'obtenia del nou papa Innocenci IV (1243-1254) la llibertat d'ignorar futurs breus papals.

El camí i les formes d'acceptar dones a l'orde fou canviant i difícil a la vegada, especialment en els segles de forta expansió del Císter i de la participació i protagonisme de les dones en l'espiritualitat medieval. Però sobretot havia canviat totalment l'estil lliure de vida per elles, si bé degueren de trobar i acceptar la nova forma de conuiu. És en aquest punt on trobem, darrera de cada afiliació a l'orde del Císter, una *domna* de classe alta conduint el procés de filiació.

Les *domnas* fundadores, protectores del monestir

La figura de les dones nobles protectores i fundadores de comunitats monàstiques femenines, freqüent a l'edat Mitjana, la trobem molt especialment al Císter, entre els segles XII i XIII. En els primers anys guien i condueixen la filiació monàstica i la fundació del monestir; després, s'impliquen en el manteniment de la comunitat i en el seu patrimoni, en definitiva en la seva continuïtat. És també una figura essencial en el moment de reconversió d'una comunitat de dones de vida eremítica o devotes cap a la vida monàstica. En la majoria del casos aquesta dona no serà mai abadessa, ni tindrà cap càrrec, tot i que a vegades serà monja del monestir, formant part indirectament del control del monestir i signant les decisions i operacions patrimonials. Les seves filles o germanes seran, en canvi, abadesses.

En el monestir de Santa Maria de Valldaura trobem unes catorze *domnas* protectores que estigueren al darrera sempre: Geralda de Portella (o de Berga) monja fundadora, Sibil·la de Berga, protectora, i Blanca de Berga, abadessa; Estefania de Lluçà i la seva filla Berenguera de Lluçà, protectores i monges; Tomasa Portella, protectora, i les seves filles Marquesa de Guàrdia, abadessa, i esclarmonda de Guàrdia, protectora; Ermessenda de Cartellà, protectora, i la seva germana Cecília de Cartellà, abadessa; i Marquesa de Portella protectora i Constança de Portella, priora, i la seva germana Timbors de Portella, monja.

Geralda de Berga consta com a monja fundadora i com a membre de la comunitat des dels inicis. La veiem en operacions patrimonials del monestir com a monja i sempre signant al darrera de l'abadessa Eldiars d'Anglesola (procedent de Vallbona, la casa mare). La primera abadessa però consta que fou Centella, que procedent de La Bovera, rebé la donació fundacional de B. Portella, el 1241; si bé no la trobem més. La figura de Geralda de Berga queda sempre entre ombres. S'endevinen, s'intueixen, moltes coincidències amb Geralda de Portella. Quan el document que la cita procedeix del bisbat, consta Geralda de Portella, com en el document de 8 setembre 1241, en què dóna permís per fundar i fer un monestir dins l'orde del Císter,

just nou mesos després que Bernat de Portella fes la donació de l'espai i d'uns masos on estarà el monestir.

El bisbat d'Urgell concedeix doncs a Geralda de Portella i a totes les dones que volen rebre l'hàbit de monges de l'orde cistercenc, llicència i potestat per al monestir que s'està construint, per posar abadessa i convent de santes monges sota la regla cistercenca, en el lloc que es anomenat *Vallis Laura* "que és en el nostre deganat de Berguedà, al costat del monestir de la Portella, en la parròquia d'Olvan, en un termini de 5 anys". Finalment Geralda de Portella rep i promet per ella i les futures monges a ell i els seus successors complir cadascuna de les condicions. Qui era Geralda de Berga? És la mateixa que Geralda de Portella? Quasi totes les dades en hi encaminen. En el manuscrit del pare Jaume Pasqual, consta Bernat de Portella casat amb Geralda de Berga.³

Crisis, ruptura i divisió del monestir: una violència

El 18 de setembre de 1325, l'arquebisbe de Tarragona rep un mandat del Papa Joan XXII (1316-1334) des d'Avignó, perquè l'estimada filla Constança de Portella, monja del monestir de Santa Maria de Valldaura, es traslladi al monestir de Santa Maria de Vallbona amb una monja escollida per ella, afegint: "donada la pobresa del monestir, i que allí en major abundància podrà suportar amb decència. Per tot això manem, que sense greu càrrega pel monestir de Vallbona, sigui traslladada i rebuda i tractada en sincera caritat com a monges i germanes".⁴ Constança ja era llavors priora del monestir amb moltes possibilitats de ser abadessa. Les dades mostren tanmateix que no marxà.

Poc després, el 27 de febrer de 1327, se celebra a la capella de Sant Pere de la vila de Berga un acte prou significatiu: el Consell i la Universitat de la vila de Berga, "anhelant i en tots els desigs que afecten, transferir el monestir de Valldaura a la vila de Berga, en un lloc decent".⁵ El gener de 1328, els abats dels monestirs cistercencs de Santes Creus i d'Escarp pugen a Berga, obeint un mandat del Capítol General del Císter, i presenten

una carta de l'abat general on es recull la petició verbal de l'abadessa del monestir, Cecília de Cartellar, reconeixent que “el monestir està en un lloc miserable i perillós en la vida corporal i en la salut de les ànimes”,⁶ de manera que, amb consens de la diòcesi i amb la facultat de l'orde, i atenent la donació feta per la Universitat de Berga, es construeixi un nou monestir. Una edificació, que segons detalla el document, s'haurà d'adequar a les noves normes de clausura per als monestirs de monges fetes pel papa Bonifaci VIII (1295-1303) i recollides en la *Decretal Periculoso* del 1298. Entre els dies 2 i 7 de maig, el procurador de l'abadessa va a Puigcerdà a veure el bisbe d'Urgell. La documentació va resseguir l'actuació tensa, els fets i les pressions, fins que l'any 1338 la meitat de la comunitat amb l'abadessa Cecília es trasllada a la vila de Berga, a un nou monestir: Santa Maria de Montbenet.

La resta de la comunitat del monestir de Santa Maria de Valldaura continuà a Olvan fins l'any 1399, en què se'ls ofereix un espai perquè es traslladin a la ciutat de Manresa. Entre els arguments, de nou hi apareix el de la “indecència del monestir que fou construït en terres de baronies, i edificat en una vall agresta i de gran solitud i poca i allunyada població, en temps de necessitat sense confessors idonis a qui confessar els pecats, i amb defectes de clausura, ja que l'església i dormitoris donem al carrer”.⁷ El monestir estigué a Manresa fins l'any 1472, data en què l'abat del monestir de Poblet proposà a l'abadessa la seva renúncia a tots els drets i pertinençes, que passarien als frares del monestir de Poblet. “L'abadessa objectà justícia contra la renúncia; i intervenint els honorables Consellers de la ciutat i altres persones, es féu una concòrdia per la qual l'abadessa devia fer renúncia intimada, amb la condició que el monestir li havia de donar una certa quantitat per a mantenir-se durant tota sa vida”.⁸

Un final monàstic ben explicatiu del que fou potser tota la seva història. El mateix orde del Císter feia renunciar a l'abadessa del seu càrrec i drets, i feia tancar la petita comunitat cenobítica. Marxar en definitiva, sense ni tan sols preveure cobrir llurs necessitats bàsiques, almenys inicials. Ho va reclamar, en canvi, el Consell de la ciutat de Manresa, com a justícia i en compliment dels pactes. L'espai físic, la donació feta per la ciutat de Manresa, passà a

mans de la branca masculina de l'orde. Era, de fet, el resultat final de l'aplicació de la *Decretal Periculosus* de l'any 1298.

L'aplicació d'aquesta normativa papal fou protestada, però va anar fent camí, com hem vist en la història del monestir de Santa Maria de Valldaura. Primer la comunitat va rebre el manament papal i de l'orde del Císter perquè es traslladessin a un nou monestir que s'estava construint a la vila de Berga, amb la clausura suficient i en zona poblada. Una part important de la comunitat no ho acceptà, com tampoc el senyor territorial, la família Portella, ni el mateix bisbat, i el monestir es dividí. De fet les repercussions principals d'aquesta normativa tingueren lloc segles després, en ser recuperat el seu text al Concili de Trento (1545-1563), en la sessió XXV del 1563. Com diu Mª José Arana: “el 20 de noviembre de 1583, se presentó a los Padres Conciliares el proyecto del Decreto sobre la reforma de los Regulares, en el cual estaban incluidos 23 apartados dedicados a los varones y a las monjas (...). El 23 de noviembre comenzaron las discusiones sobre estos temas y el día 25, las votaciones.”⁹ El debat es concretà i quedà recollit en el conegut i denominat com “*Decretum de regularibus et monialibus*”, en 22 capítols.

Què va passar? Les dades oficials en parlen prou clar: en l'espai de 40 anys (1452 a 1492) es tancaren en el territori de Catalunya vuit monestirs femenins cistercencs, i després del concili ho feren quatre més, pràcticament la resta.

Eren els temps també en què una dona, Cristina de Pizan, reflexionava i escrivia:

“Segons el meu costum i la disciplina que regula el curs de la meua vida, això és, de les arts liberals, estava un dia asseguda en el meu estudi, tota voltada de llibres que tracten dels temes més diversos (...). Amb l'esperit una mica cansat d'haver dedicat tant de temps a retenir la ciència de tants autors, vaig alçar els ulls del text i vaig decidir de deixar un moment els llibres difícils per distreure'm amb la lectura d'algun poeta. En aquest estat d'esperit em va caure a les mans un opuscle que no era meu, però que havia estat, per dir-ho d'alguna manera, deixat en dipòsit a casa per una

tercera persona. El vaig obrir i vaig veure que tenia per títol: *Les lamentacions de Mathéol*. Aleshores vaig somriure perquè, malgrat que no l'havia vist mai, sabia que aquest llibre tenia certa fama de parlar molt de les dones (...).

L'endemà al matí en tornar com de costum al meu estudi, no vaig oblidar de posar en la pràctica la meva decisió d'examinar el llibre de *Mathéol*. Vaig començar a llegir-lo i hi vaig avançar una mica. Però com que el tema em va semblar molt poc plaent per a qui no es complau en la maledicència i, atès que no contribuïa gens a l'edificació moral ni a la virtut, a la vista de la indecència del llenguatge i dels temes (...). Però la lectura d'aquest llibre, encara que no tenia cap mena d'autoritat, em va fer caure en una meditació fantasiosa que em trasbalsà fins al més profund del meu ser. Em preguntava quines podien ser les causes i les raons que impulsaven tants d'homes, clergues o no, a parlar malament de les dones i vituperar-ne la conducta bé de paraula, bé en els seus tractats i els seus escrits. I no es tracta només d'un o dos homes, ni tan sols d'aquest Mathéole, que no podria arreglar-se amb els savis perquè el llibre és una burla; al contrari, cap no n'està totalment exempt. Filòsofs, poetes i moralistes -i la llista és llarga-, tots semblen parlar a l'uníson per concloure que la dona és intrínscament dolenta i inclinada al vici.

Donant voltes atentament a aquestes coses en el meu esperit, vaig començar a reflexionar sobre la meva conducta, jo que he nascut dona; pensava també en les altres nombroses dones que he pogut tractar, tant princeses i grans dames com dones de mitjana i baixa condició que han volgut confiar-me de grat els seus pensaments més íntims i secrets; cercava determinar en la meva ànima i en la meva consciència si tots els testimoniatges de tants homes il·lustres podien ser erronis (...).

Aclaparada per aquests tristos pensaments, abaixava el cap avergonyida. Amb els ulls plens de llàgrimes i la mà a la galta, em recolzava en el braç de la butaca, quan de cop i volta vaig veure baixar sobre la meva falda un raig de llum, com si el sol hagués vingut a aquest lloc (..). En alçar el cap per veure, d'on venia aquesta claror vaig veure dretes davant meu tres dames

coronades, de molta alta dignitat (...). Llavors la primera de les tres dames em va somriure i se'm va adreçar en aquests termes: "Estimada filla meva, no tinguis por de res, nosaltres no hem vingut aquí per fer-te mal o perjudicar-te, sinó més aviat per consolar-te".¹⁰

Tant de bo ho haguessin rebut elles.

notes:

1. María Jose Arana, "María Magdalena y las mujeres", a *La espiritualidad de la Magdalena vivida por las mujeres en la Edad Media*, Abadia de Montserrat, 1997.

2. Bernardette Barrière, "Les abbayes issues de l'èremitisme", a *Les Cisterciens du Languedoc (XIIIè-XIVè siècles)*, Cahiers du Fanjaux, , 21.

3. Jaume Pasqual, *Sacrae antiquitatis Cathalonie monumenta*, Biblioteca de Catalunya, ms. 729.

4. Col·lecció diplomàtica, número 147.

5. Col·lecció diplomàtica, número 149.

6. Col·lecció diplomàtica, número 151.

7. Col·lecció diplomàtica, número 152.

8. Col·lecció diplomàtica, número 204.

9. María José Arana, *La clausura de las mujeres*, Bilbao, 1992.

10. Cristina de Pizán, *La ciudad de las Damas*, Barcelona, 1990. [La meva traducció].

Data de recepció de l'article: novembre del 2008. Data d'acceptació: desembre del 2008.

Paraules clau: – Monacat femení – Císter – Eremetisme – Espiritualitat.

Key words: – Convent life – Hermitism – Cistercian – Spirituality – Cloister.